

ROZHODČÍ DOLOŽKY A ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

Zpracoval:

Mgr. Matěj Dobeš (322823)

V dnešním světě jsou lidé de facto nuceni uzavírat poměrně velké množství smluv, ať už se jedná o nájemní smlouvy, smlouvy o dodávce vody, smlouvy s mobilním operátorem a poskytovatelem internetu, nebo například smlouvy cestovní. Přitom není běžné, aby každou jednotlivou smlouvu účastník podrobně studoval. Předpokládáme zkrátka, že smlouvy jsou „v pořádku“. Existují však určitá smluvní ujednání, na které by si měl účastník přeci jenom pozor dát, protože znamenají výrazný zásah do práv a povinností – například smluvní pokuta nebo délka výpovědní lhůty. Takovým ujednáním je i rozhodčí doložka.

Běžně se rozhodčí doložky (případně smlouvy o rozhodci) používají v obchodním styku, protože řízení před rozhodci by mělo být rychlejší alternativou k civilnímu procesu. Běžně však tyto doložky umisťují do svých smluv (obchodních podmínek) i různé podnikatelské subjekty, aby tím získaly nespravedlivou výhodu proti spotřebitelům. Podřídit rozhodčímu řízení lze totiž většinu majetkových sporů (s některými výjimkami specifikovanými dále).

Jaký je rozdíl mezi rozhodčí doložkou a smlouvou o rozhodci? Smlouva o rozhodci (na rozdíl od rozhodčí doložky) neřeší eventuální spory budoucí, nýbrž jednotlivý již vzniklý spor. Vztah rozhodčí doložky a smlouvy o rozhodci lze tedy zjednodušeně vyjádřit tak, že první se uzavírá preventivně, zatímco druhá až následně po vzniku sporu mezi stranami (o synonyma se tedy nejedná). Rozhodčí smlouva je potom širším pojmem, který zahrnuje jak rozhodčí doložku, tak smlouvu o rozhodci.

Jaký je rozdíl mezi rozhodčím řízením a ADR? V praxi s rozhodováním sporů před rozhodci či stálými rozhodčími soudy podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“) obvykle úzce souvisí i smírné řešení sporů prostřednictvím mediace a jiné způsoby tzv. alternative dispute resolution (ADR). Pro tyto alternativní způsoby řešení sporů je typické, že nejen podřízení se konkrétnímu způsobu nalézání řešení sporu, ale i vyhovění výsledku takového nalézacího řízení vyžaduje souhlas zúčastněné strany (je na zúčastněné straně, zda se navrženému způsobu řešení sporu podřídí či nikoliv). Naproti tomu rozhodčí nález (výsledek rozhodčího řízení) je vykonatelný bez ohledu na to, zda se mu povinná strana dobrovolně podřídí; lze jej tedy vykonat i proti její vůli.

Podoba a účinky rozhodčí doložky

Rozhodčí doložka je zvláštní ujednání ve smlouvě, které zakládá pravomoc rozhodců k rozhodování případných budoucích sporů vzniklých z této smlouvy. Musí být uzavřena písemně, jinak je neplatná (podle § 3 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení je písemná forma zachována i tehdy, je-li rozhodčí doložka sjednána telegraficky, dálnopisem nebo elektronickými prostředky). Přitom může být rozhodčí doložka platně včleněna i do obchodních podmínek, na které smlouva odkazuje. Vedle požadované písemné formy se na rozhodčí smlouvu budou vztahovat veškeré požadavky kladené na právní jednání obecně a smlouvy zvláště. Vypadat může například následujícími způsoby.

1) „Smluvní strany se dohodly, že případné spory vzniklé mezi nimi z právních vztahů založených touto smlouvou nebo v souvislosti s ní budou rozhodovány v rozhodčím řízení s vyloučením pravomoci obecných soudů, a to rozhodci, z nichž každá smluvní strana zvolí jednoho a oznámí jeho jméno a adresu druhé straně. Tito rozhodci zvolí třetího rozhodce a v této sestavě rozhodnou spor, který bude zahájen doručením písemné žaloby kterémukoliv z rozhodců. Řízení před rozhodci se bude konat způsobem uvedeným v Řádu pro řízení před rozhodci ad hoc. Smluvní strany se dohodly, že náklady rozhodčího řízení, tj. poplatek za rozhodčí řízení, paušální náklady rozhodčího řízení a vyúčtovanou zálohu na náklady rozhodčího řízení uhradí ta strana, která neměla

ve sporu úspěch, a to v takovém poměru, v jakém ve sporu podlehla. Výši nákladů řízení a jejich rozdělení určí rozhodci ve svém nálezu. Strany se dohodli, že rozhodčí řízení se bude konat je na základě písemných podkladů předaných stranami a ústní jednání rozhodci svolají jen tehdy, budou-li to považovat za nezbytné k vydání rozhodnutí.“

2) *„Všechny spory vznikající z této smlouvy a v souvislosti s ní budou rozhodovány s konečnou platností u Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky podle jeho řádu jedním rozhodcem jmenovaným předsedou Rozhodčího soudu.“*

Účinky rozhodčí doložky tedy spočívají v přesunutí pravomoci civilních soudů

- na jednoho nebo více rozhodců ad hoc („jen pro tento případ“) anebo
- na stálý rozhodčí soud.

Přesouvají-li účastníci pravomoc na rozhodce ad hoc, měla by rozhodčí doložka zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak mají být osoby i jejich počet určeny, přičemž konečný počet rozhodců musí být vždy lichý (rozhodčí nález je usnášen většinou). Nedohodly-li strany tuto otázku, nečiní to rozhodčí doložku neplatnou, ale použije se postup podle § 7 odst. 2 zákona o rozhodčím řízení (který odpovídá znění rozhodčí doložky ad hoc uvedené výše – každá strana jmenuje jednoho rozhodce, tyto dva rozhodci potom zvolí do svého čela třetího). To ale neznamená, že způsob určení rozhodce neplatnost nikdy způsobit nemůže. K problematice rozhodčího řízení existuje vcelku bohatá judikatura, ze které mimo jiné vyplývá důsledek neplatnosti rozhodčí doložky, která by svěřovala výběr rozhodce jedné smluvní straně bez jakéhokoli dalšího upřesnění kritérií, na jejichž základě by byl tento rozhodce určen (tedy určení zřetelně ve prospěch jedné strany). Neplatnost rozhodčí doložky by v takovém případě způsobila nedostatek pravomoci k vydání rozhodčího nálezu a byla by důvodem k zastavení výkonu rozhodnutí či exekuce.

Rozhodcem ad hoc může být prakticky každá osoba, i bez právnického vzdělání, kromě soudce nebo státního zástupce. To neplatí pro spotřebitelské spory, kde může být rozhodcem pouze osoba s právnickým vzděláním vedená v seznamu rozhodců u Ministerstva

spravedlnosti. Obecnými požadavky na osobu rozhodce jsou občanství České republiky, zletilost, bezúhonnost a zpravidla také plná svéprávnost. Z povahy věci vyplývá, že by měl být nestranný a nepodjatý.

Stálé rozhodčí soudy existují v České republice tři:

- 1) Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky,
- 2) Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha,
- 3) Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno.

Arbitrabilita sporu

Základním předpokladem pro to, aby mohl být spor mezi stranami rozhodnut v rozhodčím řízení, je to, že se na tom strany dohodly. Rozhodčí smlouva však váže také právní nástupce stran, pokud to strany výslovně nevyloučily. To je logické, protože nelze připustit, aby jedna ze stran mohla rozhodčí doložku vyloučit jenom tím, že svá práva a povinnosti ze smlouvy postoupí.

Dalším předpokladem pro to, aby mohl být konkrétní spor mezi stranami rozhodnut v rozhodčím řízení, je splnění podmínky tzv. arbitrability sporu. Tato otázka je důležitá nejen při sjednávání rozhodčí doložky nebo při zahájení rozhodčího řízení, ale i kdykoli v jeho průběhu a rovněž po jeho skončení vydáním rozhodčího nálezu.

Předpokladem arbitrability sporu je

- 1) jeho majetkový charakter (judikatura a praxe vykládá tento pojem poměrně široce),
- 2) podmínka, že k projednání takového sporu a k rozhodování o něm by byl jinak pravomocný obecný soud,
- 3) podmínka, že je ve věci možné uzavřít mezi stranami smír (ve smyslu § 99 občanského soudního řádu),
- 4) podmínka, že nevznikl v souvislosti s výkonem rozhodnutí, a že se nejedná o incidenční spor,

- 5) podmínka, že se nejedná o spor veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení podle zvláštního předpokladu.

Jaké jsou důsledky nedostatku arbitrability? Uvedený nedostatek nelze zhojit (ani tím, že by strany začaly spor v řízení před rozhodci projednávat a nedostatek arbitrability nenamítaly). Pokud by byl přesto ve věci vydán rozhodčí nález, představoval by nedostatek arbitrability důvod pro zrušení tohoto nálezu soudem, případně důvod pro zastavení výkonu rozhodnutí či exekuce.

Povaha rozhodčího nálezu

Rozhodčí nález je rozhodnutím ve věci, kterým dochází ke skončení rozhodčího řízení. Vzhledem k tzv. newyorské úmluvě (jedná se o gramatickou chybu, která se však vžila i do odborné literatury) je rozhodčí nález bez dalšího soudně vykonatelný. To znamená, že lze na jeho základě nařídit a provést exekuci proti povinnému.

Z podstaty rozhodčího řízení vyplývá, že je řízení nezávislé na obecných soudech a na výkonu státní moci. Tato zásada však neplatí neomezeně. Institut zrušení rozhodčího nálezu soudem spočívá v oprávnění obecných soudů na žádost některé ze stran přezkoumat soulad rozhodčího nálezu se zákonem a v případě, že je shledán rozpor s některými základními pravidly rozhodčího řízení, tento rozhodčí nález zrušit. Podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu soudem a řízení o tomto návrhu představuje specifickou formu řízení.

Obrana proti rozhodčímu nálezu

Proti vydanému rozhodčímu nálezu se lze bránit zejména dvěma prostředky: jedná se o shora zmíněný návrh na zrušení rozhodčího nálezu a návrh na zastavení výkonu rozhodnutí či exekuce.

Kdy je potřeba podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu? Návrh na zrušení rozhodčího nálezu soudem musí být podán do 3 měsíců od doručení rozhodčího nálezu té straně, která se zrušení rozhodčího nálezu domáhá (§ 32 odst. 1 zákona o rozhodčím řízení). Byl-li rozhodčí nález vydán ve sporu ze spotřebitelské smlouvy a návrh na jeho zrušení podal spotřebitel,

přezkoumá ho soud v omezeném rozsahu i po uplynutí této lhůty (privilegované postavení spotřebitele se projevuje v zákoně o rozhodčím řízení poměrně silně). Důvody pro zrušení rozhodčího nálezu soudem jsou potom výslovně uvedeny v § 31 zákona o rozhodčím řízení (např. nearbitrabilita sporu nebo neplatnost rozhodčí smlouvy). Návrh na zrušení rozhodčího nálezu zásadně nemá odkladný účinek (tzn., že neodkládá vykonatelnost rozhodnutí), na žádost navrhovatele mu však lze tento účinek za určitých okolností přiznat (v případě spotřebitele bude o odkladném účinku rozhodnuto i bez jeho žádosti).

Na základě rozhodčího nálezu byl zahájen výkon rozhodnutí nebo exekuce: jakým způsobem se může povinný bránit? Kromě návrhu na zrušení rozhodčího nálezu (který musí být podán ve lhůtě uvedené shora) existuje možnost podat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí či exekuce podle § 35 zákona o rozhodčím řízení a podle § 268 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu pro tzv. jiný důvod nepřipustnosti výkonu rozhodnutí (neplatnost rozhodčí doložky).

Závěr

Problematika rozhodčích smluv je velmi komplikovaná a živá. Zákon o rozhodčím řízení byl v posledních letech několikrát novelizován a Nejvyšší soud poměrně často řeší některé sporné otázky, které se rozhodčího řízení týkají.

Lze konstatovat, že rozhodčí řízení mezi podnikateli v obchodních věcech je vcelku běžným a žádoucím jevem. Spotřebitel by se však měl rozhodčímu řízení vyhnout, a pokud už byl v jeho věci vydán rozhodčí nález, může využít prostředky obrany, kterými jsou návrh na zrušení rozhodčího nálezu a návrh na zastavení výkonu rozhodnutí či exekuce (to samozřejmě tehdy, byl-li rozhodčí nález vydán v rozporu se zákonem).